

אולם חוסר-היציבות אינו חל על הגבולות בלבד. מעבר לגבולות, בתחומי המדינות השכנות, אין שלטון יציב; הרציחות המדיניות לא פסחו כמעט אף על ארץ אחת במזרח התיכון (מחוץ לתורכיה), ואף שליט אחד בארצות ערב אינו בטוח במחרו; הכל מעורער ומזועזע. מעורערים גם היחסים הפנימיים בארצות אלה ומעורערים גם יחסיהם הבינלאומיים. פרס ומצרים אינן יוצאות מן הכלל, אלא באו ללמד על הכלל.

מצב זה במזרח, הצופן בתוכו סכנות חמורות ואפשרויות שונות, מחייב אותנו לערות מיוחדת — ולכושר יזמה, עלינו אמנם להימנע מבהלה יתרה, מעצבנות המעוות עיני חכמים ומהרפתקנות קלת-דעת. יש קונה עולמו בשעה אחת, ויש מאבד עולמו בשעה אחת. דבר זה נכון גם לגבי עם שלם. במצב זה של זעזועים, חליפות, הפיכות וחוסר כל יציבות, — אסור לנו להיגרר אחרי מאורעות ולהסתבך במעשים שיכבלו חופש פעולתנו. יותר מבכל זמן אנו מצויים עכשיו על הגברת כוננותנו ושמירה על כושר-יזמתנו, כי גם בשטח היחסים הבינלאומיים נדרשות מאתנו: משמעת, גבורה ויזמה.

ל' בחשון תשי"ב — 29 בנובמבר 1951.

כור מצרף לעם

בכינוס מפקדי גדנ"ע

צבא-הגנה לישראל כולו יש לו שליחות כפולה. הוא גם שומר הבטחון והשלום של המדינה והוא גם אחד המכשירים המרכזיים בחינוך הדור הצעיר ובעיצוב דמות האומה. על שליחות כפולה זו בנוי חוק שירות הבטחון, ונח"ל הוא הביטוי המובהק ביותר של ההכשרה הצבאית והחלצית כאחת. אולם לא רק נח"ל עושה את השליחות הכפולה. הצבא כולו מקנה לנוער, שברובו הוא עכשיו נוער עולה, ידיעת הלשון, הארץ, תולדות האומה, ערכי הציונות, הרגשה אזרחית של בן-חורין, כושר

גופני ובטחון בעצמו; הוא גם מנחיל לרבים מקצועות-עבודה חיוניים לא רק לבטחון אלא למשק הארץ: מסגרות, חשמלאות, קשרות, נהגות, נגרות, ועוד, ומעלה השכלתו הכללית של הנוער המגויס.

הצבא מקיף רק גיל מסוים בשירות-חובה — מבני 18-29, ורק שנתיים חייבים הנערים והנערות בישראל לשרת בצבא. שירות-חובה זה אינו מספק לא את צרכי הבטחון ולא את צרכי ההכשרה החלוצית.

בשנים המעטות של קיומו, עשה הצבא גדולות בשני השטחים והפך להיות בית-הספר הגדול ביותר בארץ. עם הקמת העתודות, מקיף הצבא רוב העם הבוגר עד גיל 49, ובטחון המדינה תלוי בעיקרו בכוחות המילואים, — אלה שכבר שירתו בצבא ואלה שלא שירתו בו, ובאים לאימונים קצרים חודש או שבועיים בשנה, אחרי תום המלחמה — זה פחות משלוש שנים — יש השבחה ניכרת גם בשטח הציוד, הזיון, האספקה — ועל הכל באימון ובארגון. אנו רחוקים כמובן מהשיא, כי השיא יש לו טבע כזה, שהוא הולך ומתרחק, במידה שמתקרבים אליו.

אולם בפני צבאנו עומדת בעיה אחת מרכזית, בעיה האיות. במלחמת השחרור התגברנו על אויבינו לא בכמות הזיון ולא ברוב כוח האדם. נשק האויב היה מרובה ומעולה מהנשק שהיה בינינו, ובכוח האדם — ודאי שאין אנו יכולים ולא נוכל אף פעם להשתוות לעמי ערב. התגברנו על האויב ביתרוננו המוסרי והאינטלקטואלי, וביתרון זה תלוי כל עתידנו, גם הבטחון וגם כושר עצמאותנו.

מבחינה זו, — וזוהי בחינה מכרעת, — מצבנו עכשיו גרוע משהיה לפני קום המדינה. כמחצית ישובנו עכשיו הם עולים חדשים שבאו ארצה לאחר קום המדינה. רובם הגדול של עולים אלה באו מארצות ירודות, ורק מעטים ביניהם קיבלו השכלה כללית ויהודית; הרוב המכריע של העולים אינו יודע את הלשון העברית, אין לו מושג מתולדות ישראל, אינו יודע את הארץ, אין לו זיקה לערכים ציוניים וחלוציים; גם עצם יהדותם קלושה, וסגולותיהם האנושיות אינן עולות על אלה של העמים אשר בתוכם ישבו מאות שנים. תמיד ידענו שלמרות פזורינו וריבוי לשונותינו אנו מהווים עם אחד, ומאחדותו של העם היהודי ינקה התנועה הציונית. עם הקמת המדינה

נתבצרה ונתעמקה אחדות העם. למורשת העבר, שאיחד את היהודים בכל תפוצותיהם, נוסף נכס חדש המעלה קרנם של היהודים בעולם: מדינת ישראל. ואם בתפוצות אחדות זו של העם היהודי היא רוחנית וערטילאית, הרי במדינת ישראל היא מגובשת, ממשית, גלומה במסגרות חיים רבות-תוכן ובעלות תוקף ממלכתי. ואף על פי כן — עלינו להכיר שאין אנו עדיין עם, דווקא פה, במדינת ישראל. ונדרשים מאתנו מאמצים חינוכיים אדירים למען נהיה עם בפועל ולא רק בכוח.

יהודי באמריקה או בעיראק הוא יהודי — באשר איננו לא־יהודי. בלשונו, במלבושו, באורח חייו אין היהודי שונה מבני־ארצו הבלתי־יהודים, ואף על פי כן, הוא יהודי, כי יש מחיצה — בולטת וגסה או דקה וסמויה מן העין — בין היהודים ובין הלא־יהודים, והיהודי יודע שהוא יהודי, ושכנו הגוי יודע ששכנו הוא יהודי. רק מעטים רוצים, ועוד פחות מהם מצליחים, להתכחש ליהדותם ולהעלים אותה מעיני שכניהם. אבל יהדותם היא במקרה הטוב ביותר שלילית ביסודה — היהודים אינם גויים; ועד כמה שהדבר הזה יראה כפרדוקס הרי זה נכון: דווקא בבואם הנה מתבלט אפיים זה הנטמע של היהודים, ומתגלה התהום שבין יהודי עיראקי, יהודי מארוקני, יהודי פולני, יהודי רומני, יהודי ארגנטינאי, יהודי פרסי, יהודי תימני.

בעיראק, היהודי הוא בעיני עצמו ובעיני הערבים — קודם כל יהודי, והוא מרגיש על כל צעד ושעל את ההבדל בינו ובין שכנו הערבי, אם כי הוא מדבר באותה הלשון ושותף פחות או יותר בהווי אחד; ברגע שהיהודי עולה מעיראק ארצה — הוא נעשה יהודי עיראקי, והדגש הוא על עיראק, וכשהיהודי עיראקי ויהודי רומני נפגשים במחנה־עולים אחד או במעברה אחת, הם מרגישים קודם כל ההבדל, המרחק, המחיצה שביניהם. אין הם יכולים לדבר איש אל רעהו, וכל הליכות־חיהם הן שונות. ליהודי הרומני שכנו הוא עיראקי, וליהודי העיראקי שכנו הוא רומני. והוא הדין תימני ופרסי ומארוקני. אין זה ער־ערב — כי לא בנקל ולא במהרה מתערבים זה בזה, אלא זהו מיפגש של שבטים שונים ורחוקים זה מזה; ואולי יותר נכון להגיד — אוסף של קרעים שאינם מתאחים, ושרק על־ידי התקבצותם

יחד בארץ מתגלים ההפרשים והתהומות שביניהם. אפילו השבטים המדבר־רים בלשון אחד, כגון יוצאי ארצות ערב, אינם מהווים חטיבה אחת, כי מנהגים, הרגלים, חוויות והליכות שונים מפרידים ביניהם. מרחקי זמן ומקום, מאות שנים ואלפי מילין, מפרידים בין שבט יהודי למשנהו. קרעים אלה, שאינם יודעים איש שפת רעהו ואינם מביעים רחשי נפשו ואינם שותפים לחוויות ולהוויות־החיים שלו, — אינם מהווים עדיין עם אחד במובן החיובי, האקטיבי של מושג זה. קרעים אלה מבלי שיאוחו לא ייצרו תרבות לאומית, לא יבנו מולדת משותפת, ולא יעמדו על נפשם כאיש אחד בשעת סכנה. שאיחוי הקרעים האלה יתכן — לימדו אותנו קורות הישוב היהודי בארץ לפני קום המדינה; ודוגמה עוד יותר בולטת נתנה לנו אמריקה, אשר שימשה "כור היתוך" לא לשבטים רחוקים של עם אחד, אלא לעמים שונים וזרים שמעולם לא היה ביניהם שום שיתוף היסטורי; וההכרה היהודית בקרב שבטי העולים לא תכזיב.

אבל השאלה הבוערת היא — כמו בכל שאלות חיינו — שאלת הזמן, הקצב. באמריקה פעל כור ההיתוך במשך שלוש מאות שנה, ותהליך ההתמזגות טרם נסתיים; אבל אמריקה יכולה לחכות, כי השלד העיקרי שלה היה איתן, ובטחונה היה רב, — ואיטיות הטמיעה או ההיתוך של ההמונים בני העמים הרבים והשונים שזרמו לארצה לא גרמה לה כל דאגה ופחד.

לא כן ישראל. לנו אין זמן. ההיסטוריה דוחקת אותנו. עלינו לפעול במהירות. גם פיתוח הארץ וטיפול תרבותנו וגם שמירת בטחוננו מחייבים קצב מואץ ומזורק, כי אין יודע מה ילד יום.

ויש עוד דבר: יהודי הגולה המתכנסים בהמוניהם בארץ אינם יכולים להמשיך כאן אורח חייהם. מאה אלף יהודי עיראק נתפרנסו בסדקי המשק העיראקי. המשק העיראקי היה בנוי על חקלאות ומלאכה. רוב העם העיראקי הם עובדי אדמה, רועים ובעלי־מלאכה ופועלים. על־ידם יכלו להתפרנס מאה אלף יהודים חנוונים, סוחרים, פקידים וכדומה. מאה אלף יהודי עיראק בבואם ארצה — רובם מוכרחים ללכת לעבודה. והוא הדין לגבי יהודי רומניה ומארוקו. אשיות־חיינו המשקיות פה שונות מהפרנסות היהודיות

בגולה. בעיראק קנה היהודי את הלחם שהוציא הפלח העיראקי מאדמתו. כאן מוכרח היהודי להוציא לחמו מהאדמה, אחרת נמות מרעב. בלי תמורה יסודית במבנה הכלכלי-חברתי של המוני העולים — לא תיתכן קליטת העליה ולא יוקם משק לאומי ולא נגיע אף פעם לעצמאות כלכלית. אלה שחיו מתיווך ומפרנסות אוויריות — מוכרחים לחיות מעבודה, ירבים מוכרחים לפנות לחקלאות. איך נבצע תמורה עמוקה זו? לא באונס, לא בכוח החוק והמנגנון. אין אנו מדינה טוטאליטרית, וכל איש בתוכנו רשאי לבחור משלוֹח־יד כרצונו, לעסוק בכל מה שהוא רוצה ולהתגורר באשר יתאוה. מיזוג הגלויות, איחוי קרעי התפוצות, הריסת מחיצות העדות וביצוע התמורה החברתית-הכלכלית במבנה המוני העולים — יתכנו בכוח תנופה חינוכית רבת-אונים ורחבת-היקף בקרב הנוער.

התקנו חוק חינוך-חובה כללי. חוק זה חל על ילדים בני 6–13. ואין ספק שבית-הספר היסודי הוא כור המצרף הנאמן, אם כי אולי לא מספיק, של האומה. אבל יש רבבות נוער עולה שהם למעלה מגיל זה, ובית-הספר היסודי לא יגיע עדיהם. בגילים שבין 14 ו-18, כלומר בגיל שמעבר לבית-ספר חובה ולפני חובת שירות בצבא, יש כמאה אלף נערים ונערות. אולי רק כעשרים אלף מאלה לומדים בבתי-ספר בינוניים ובתי-ספר מקצור-עיים; רבים משמונים אלף הנערים והנערות, לא קיבלו שום חינוך עברי או כללי, וגם בארץ הם נשארים ללא טיפול חינוכי, ונוער זה, — הוא עתיד האומה. וזהו היעוד ההיסטורי הגדול של גדנ"ע: לחנך נוער זה, בין שזה נוער לומד, או נוער עובד או נוער הרחוב, המופקר לבטלה ולבערות ואולי גם לחיי-פשע, ולעשותו מנוף מרכזי לתמורה המוסרית, התרבותית, החברתית, שיש לחולל בישוב מנומר ורב-קרעים, על מנת לצרפו ולמזגו ליחידה היסטורית, יחידת רצון ושאיפה ולשון וכוח ויצר ומאויי יצירה, כלומר להפכו — לעם.

היתוך מהיר של הגלויות יתכן אך ורק בקרב הנוער הזה, שיצא מכלל ילדות ולכלל בגרות לא הגיע, ויש ביכולתנו לעצבו ולצור דמותו לפי צרכי התקופה המכרעת של הנחת היסודות. לנוער זה יש להנחיל ברכת הטבע של ארצנו, נופי רמותיה בגליל וערבותיה בנגב, קסמי ירושלים אשר

הרים סביב לה ומרחבי התכלת של ימינו; נקנה לו תמצית סגולתם של דברי ימיה המופלאים של אומתנו במסעה הארוך רבי־הסבל והגבורה על במת העולם ונפתוליה הפנימיים והחיצוניים. נחסן ונחשל גופו בסוירים ובמחנות עבודה; נטפח בו סגולות־היצירה החלוציות הגנוזות בכל אדם על־ידי משקי־נוער ומפעלי־בראשית על גדות ים־המלח ובערבות הנגב וברמות הגליל; ונרגיל אותו לנטוע מחשפי־הרים ולהפרות אדמה שוממה ולהיאבק בפגעי הטבע ולנצחם. נכשיר את הנוער להרפתקה הימית — מגדולי הרפתקאות־הכיבוש של עוֹל־הרוח האנושי. ארצנו נתברכה בשני ימים, ובהם צפון מקור לא־אכזב של עוז וישע, גופני וכלכלי; ילמד כל נער לנהוג סירת־מפרשים וידע להשתלט על איתני הטבע של מרחבי־ימים. נרגיל את הנוער לחיי שותפות ואחוזה ועזרה הדדית — ויהרסו מאליהן מחיצות העדות והשבטים, וקרעי העבר והמרחקים — יאוחו במהרה.

ארבע שנות הכשרה וחינוך בנוער בטרם הגיעו לגיל צבא — יפתחו אפקים חדשים לצבא־הגנה לישראל. הצבא יוכל לרכו מאמציו באימון משוכלל ובהעלאת איכותו של הצבא. נח"ל יהפך מכלי להכשרה חקלאית למכשיר של התישבות חלוצית. הנוער שקיבל הכשרתו המוקדמת, הגופנית, החלוצית והתרבותית בגדנ"ע, יוכל מיד עם כניסתו לצבא להקים שרשרת ישובים צבאיים על הספר ובאזורי־הסכנה החמורים ביותר.

אולם גדנ"ע הוא יותר מ"מכינה" לצה"ל. אם גדנ"ע יצליח להקיף כל הנוער בגילים של 16—18, בגילים שבהם מעוצבת דמותו של האיש המבוגר, יהפך באמת לבית־היוצר של אומה אחידה, מלוכדת, מושרשת באהבת מולדת, מופעמת ביצר חלוצי ובכוח גבורה. אחדות האומה תיכון רק על אלה.